
SUOMEN PANKIN KESKUSTELUALOITTEITA

38/92

Juha Savela

Rahoitusmarkkinaosasto

18.11.1992

Pankkien taseen ulkopuolisen toiminnan
rakenne ja kehitys vuosina 1989–1992

Suomen Pankki
PL 160, 00101 HELSINKI
☎ (90) 1831

SUOMEN PANKIN KESKUSTELUALOITTEITA 38/92

Juha Savela

Rahoitusmarkkinaosasto
18.11.1992

**Pankkien taseen ulkopuolisen toiminnan
rakenne ja kehitys vuosina 1989—1992**

ISBN 951-686-354-X
ISSN 0785-3572

Suomen Pankin monistuskeskus
Helsinki 1992

Esipuhe

Tämän keskustelualoitteen tavoitteena on kuvata pankkien taseen ulkopuolisen toiminnan laajuutta, rakennetta ja sen kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä. Pankit ovat perinteisesti tarjonneet asiakkailleen myös muita kuin taseeseen sisältyviä palveluja. 1980-luvun lopulla nähtiin, että uudet raha- ja valuuttamarkkinainstrumentit lisäsivät entisestään pankkien taseeseen kirjaamattomia sopimuksia ja sitoumuksia. Samalla alettiin tiedostaa toiminnan tulosvaikutusten lisäksi siihen liittyvät riskit. Suomen Pankki on pyytänyt 31.12.1989 alkaen valuuttapankeilta tiedot niiden taseen ulkopuolisen toiminnan määrästä. Aineiston avulla on mahdollista selvittää erilaisten taseen ulkopuolisten palveluiden rakenne, kotimaisen ja ulkomaisen toiminnan määrä, valuuttamääräisen toiminnan osuus ja eri pankkien markkinaosuudet. Suomen Pankin keräämä aineisto on myös kansainvälisesti vertaillen varsin kattava. Koska taseen ulkopuolisen toiminnan volyymitietoihin kohdistuu myös laajempaa mielenkiintoa, julkaistaan tässä keskustelualoitteessa keskeisimmät tiedot suomalaisten valuuttapankkien taseen ulkopuolisesta toiminnasta. Koska pankkikohtaiset tiedot on tarkoitettu ainoastaan Suomen Pankin käyttöön, esitetään tässä yhteydessä vain kaikkien valuuttapankkien yhteenlasketut luvut.

Sisällys

	Sivu
Esipuhe	
1 Mitä on taseen ulkopuolinen toiminta?	7
2 Taseen ulkopuolisen toiminnan muodot	9
3 Valuuttapankkien taseen ulkopuolisen toiminnan kehitys	11
4 Riskien ja tulosvaikutusten arviointia	15
5 Yhteenveto	18
Liitteet	19

1 Mitä on taseen ulkopuolinen toiminta?

Pankin taseen ulkopuolisella toiminnalla ymmärretään liiketoimintaa, josta pankki saa tuloja mutta josta aiheutuvat sopimukset ja sitoumukset eivät sisälly pankin taseeseen saamisina tai velkoina. Taseen ulkopuolisen toiminnan kustannukset ja tuotot sisältyvät pankin tuloslaskelmaan. Tärkeimpien taseen ulkopuolisten sitoumusten määrä julkistetaan pankin tuloslaskelman ja taseen liitetiedoissa.

Taseeseen sisällymätön toiminta kasvoi ja monipuolistui erityisen voimakkaasti 1980-luvulla. Toiminnan suuntautuminen taseen ulkopuolisiin operaatioihin on aiheutunut monista eri syistä. Asiaan ovat vaikuttaneet mm. raha- ja valuuttamarkkinoiden hallinnollisen sääntötelyn asteittainen poistuminen ja siihen liittyvä kansainvälinen rahoitusmarkkinaintegraatio. Asiakkaiden tarpeista lähtenyt eripituisten rahoitusvaateiden kehittäminen ja arbitraasimahdollisuudet raha-, valuutta- ja osakemarkkinoilla sekä tietotekniikan tuomat mahdollisuudet ovat edistäneet taseen ulkopuolista toimintaa. Myös pankkeja koskevat vakavaraisuusvaatimukset, kassareservimääräykset ja talletusvakuusjärjestelmä ovat pitkällä aikavälillä vaikuttaneet taseen ulkopuolisen toiminnan kasvuun.

Globaalit raha- ja valuuttamarkkinat, joilla viranomaiset eivät rajoita pääomanliikkeitä, luovat pohjan sille, että yritykset voivat hankkia rahoitusta kansainvälisiltä pääomamarkkinoilta yritystodistus- ja muilla ohjelmilla. Rahoitus ei kulje tällöin pankkien taseiden kautta, vaan pankit toimivat näiden ohjelmien järjestelijöinä ja antavat niissä tarvittavia vakuuksia. Pankit pystyvät taseen ulkopuolisilla operaatioilla tarjoamaan rahoitusta myös sellaisissa tapauksissa, joissa rahoituksen välittäminen pankin taseen kautta ei ole kannattavaa.

Kun korkosääntö on miltei kokonaan poistunut, pankeilla ja yrityksillä on suurempi tarve suojautua korkoriskeiltä. Riskien hallintaan ja sijoitustoimintaan soveltuvien instrumenttien (termiinit, optiot, futuurit jne) käyttö alkoi lisääntyä tuntuvasti, kun rahoitusmarkkinat vapautuivat 1980-luvulla. Valuutansääntötelyn päättyminen on johtanut siihen, että pankit voivat tehdä asiakkaidensa kanssa vapaasti valuuttapohjaisia sopimuksia. Yritysten korkotietoisuus ja tarve alentaa rahoituskustannuksia ovat ilmeisesti ratkaisevasti vaikuttaneet swap-markkinoiden laajentumiseen. Pankit ovat toimineet yritysten sopimusosapuolina tai välittäjinä, perineet provision sopimuksista ja kirjanneet swap-sopimukset taseen ulkopuolisiksi sitoumuksiksi.

Markkinoilla käytettävien rahoitusinstrumenttien määrä ja valikoima (yritystodistukset, MTN-ohjelmat, joukkovelkakirjat, sijoitustodistukset jne) luovat pohjan johdannaisinstrumenttien syntymiselle. Kun eri pituisilla rahoitusvaateilla on toimivat markkinat, on mahdollista kehittää myös niihin perustuvia johdannaisinstrumentteja riskeiltä suojautumiseen ja kaupankäyntitarkoituksiin. Lisäksi swap-sopimuksin voidaan hyödyntää yhtä aikaa lyhyen ja pitkän rahan markkinoita sekä eri valuuttoihin perustuvia markkinoita.

Taseen ulkopuolista toimintaa koskevissa tutkimuksissa mainitaan erityisesti, että pankkitoiminnan kustannuksia lisäävät säännökset ovat vaikuttaneet taseen ulkopuolisen toiminnan kasvuun. Toisena taustatekijänä arvioidaan olevan nk. moral hazard -periaatteen mukaisen käyttäytymisen.

Viranomaisten asettamat vakavaraisuusvaatimukset, likviditeettireservi-vaatimukset ja muut vastaavat rajoitteet lisäävät rahoituksen kustannuksia. Välttääkseen nämä kustannukset pankit siirtävät toimintojaan taseen ulkopuolelle. Ennen BIS:n vakavaraisuusvaatimusten julkistamista (1988) pankkien vakavarai-

suusvaatimukset perustuivatkin monissa maissa pääasiassa taseeseen sisältyviin eriin. Tällöin pankit pitivät edullisena kasvattaa toimintaa, joka ei sisältynyt taseeseen. Vastaavasti pankeille asetettu kassareservivaatimus ja talletusvaakusrahastojen maksut, jotka määräytyvät taseen loppusumman tai tiettyjen taseerien mukaan, saattavat motivoida pankkeja pienentämään tasetaan ja kasvattamaan muuta liiketoimintaansa.

Nykyisin kansainvälistä toimintaa harjoittavat pankit joutuvat noudattamaan BIS:n vakavaraisuusvaatimuksia. Niissä otetaan riskipainoilla karkeasti huomioon myös taseen ulkopuolisen toiminnan luottoriskit. Pankin toiminnan laajentaminen ja tulojen lisääminen voi nykyisin tapahtua hyvin rajoitetusti pankin oman pääoman turvin. Kansainvälisten pankkien strategiat ovatkin kehittyneet sellaisiksi, että pankit järjestävät rahoitusta asiakkailleen taseensa ohi ottamatta itse 100 prosentin luottoriskiä. Pankit eivät säilytä itsellään täydellistä luottoriskiä myöskään niistä saamisista, jotka ne muuttavat arvopapereiksi. Saamisten myyminen ja erilainen tulovirtojen arvopaperisointi ovat omiaan lisäämään taseen ulkopuolisia tuloja, mikäli rahoitusmarkkinat kehittyvät ratkaisevasti tähän suuntaan.

Saamisten paketoimiseen, pakettien myymiseen ja arvopaperisointiin liittyy myös uudentyypisiä riskejä. Näiden operaatioiden tuloksena markkina- ja luottoriskit hajautuvat pankkisektorissa tai siirtyvät vaikkapa vakuutusyhtiöiden, rahoitusalan muiden yritysten tai julkisen sektorin kannettavaksi. On syytä huomata, että korkoriskit ja luottotappioriskit eivät häviä saamisista, vaikka ne muutettaisiinkin osittain markkinoilla myytäviksi arvopapereiksi. Näiden taseen ulkopuolelle muodostuvien riskikeskittymien hallinnointi onkin järjestettävä sekä teknisesti että riskeistä aiheutuvat tappiomahdollisuudet huomioon ottaen tehokkaasti. Jos riskikeskittymät siirtyvät pankkien ja rahoitusmarkkinoita seuraavien viranomaisten valvonnan ulottumattomiin, saattaa syntyä hallitsemattomia ongelmia.

Moral hazard -tyyppinen käyttäytyminen tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että pankit kasvattavat taseen ulkopuolista toimintaa siihen liittyvistä riskeistä huolimatta, koska tallettajien saamiset ja laajemmin ajateltuna pankkien toiminta on turvattu vakuusrahastojärjestelmillä tai keskuspankin hätärahoituksella. Taseen ulkopuolinen toiminta vaikuttaa kiistatta pankin kykyyn selviytyä velvoitteistaan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Toimintaan liittyy mm. pankin antamien takausten takia huomattavia luottoriskejä. Toiminta saattaa aiheuttaa pankille myös rahoitus- ja likviditeetti-ongelmia, jos taseen ulkopuolisten sitoumusten aiheuttamiin maksuvirtoihin ei ole varauduttu. Valuuttakursseihin, korkotasoon tai osakekursseihin sidotut instrumentit tuovat mukanaan kurssien muutoksista aiheutuvia markkinariskejä.

Pankin toiminnan laajuutta on yleensä kuvattu mm. taseen loppusummalla. Mitä aktiivisemmin pankki harjoittaa taseen ulkopuolista toimintaa sitä puutteellisempi toiminnan laajuuden mittari taseen loppusumma on. Suuntauksena onkin ollut, että pankkien tulee antaa valvontaviranomaisille ja yleisölle taseiden ja tuloslaskelmien liitetiedoissa entistä enemmän tietoja myös taseeseen sisältyvätöimien sitoumusten määrästä sekä erityisesti niiden riskeistä. Yhtä oleellista on pyrkiä nykyistä paremmin analysoimaan taseen ulkopuolisen toiminnan tuloskehitystä, johon rahoituspalveluiden kysynnän muutokset ja riskien realisoituminen vaikuttavat.

2 Taseen ulkopuolisen toiminnan muodot

Taseen ulkopuoliset liiketoimet voidaan jakaa neljään pääryhmään (taulukko 1). Takaustoiminta, luottolupaukset ja muut luototussopimukset muodostavat perinteisen taseen ulkopuolisen toiminnan välineistön.

Valuuttakurssiin, korkoon ja osakekurssiin perustuvat instrumentit liittyvät uudempaan taseen ulkopuoliseen toimintaan raha-, valuutta- ja osakemarkkinoilla.

Hallinnointi- ja järjestelytoiminnot sisältävät joukon erilaisia neuvonta- ja sijoituspalveluja, välityspalveluja, emissiopalveluja ja muita rahoituspalveluja. Nämä palvelut liittyvät mm. luotonantoon ja rahoitusjärjestelyihin sekä sijoituspankkitoimintaan.

Taulukko 1. Taseen ulkopuolisen toiminnan rakenne

Takaukset ja muut vakuudet

- takaukset ja pantit
- takuuvastuut
- vekselivastuut
- vastuut myydyistä saamisista
- maksusitoumukset

Luottolupaukset ja muut vastaavat sitoumukset

- sitovat luottolupaukset
- merkintäsitoumukset
- talletustentekosopimukset
- varojen (saamiset, arvopaperit) osto- ja myyntisopimukset
- muut peruuttamattomat sitoumukset
- peruutettavissa olevat luottolimiitit ja puitesopimukset
- muut peruutettavissa olevat rahoitusjärjestelyihin liittyvät sitoumukset

Valuutta-, korko- ja osakemarkkina-sopimukset

- termiinisopimukset
- futuurisopimukset
- swap-sopimukset
- optiot
- capit, collarit, floorit
- johdannaisopimusten yhdistelmät

Hallinnointi- ja järjestelytoiminnot

- järjestelyvastuut lainaemissioissa
- vapaamuotoiset tukisopimukset (letter of comfort)
- sijoituspalvelut
- yritysten omistusjärjestelyihin liittyvät palvelut
- välityspalvelut
- maksujärjestelmäpalvelut

Pankkitakauksia pankit antavat asiakkaidensa puolesta kolmannelle osapuolelle. Tällaisten takausten tappioriski on yleensä pääosin pankin kannettavana. Rahoitusjärjestely, johon takaus liittyy, saattaa kuitenkin olla sellainen, että pankille ei aiheudu takaustappioita yhtä herkästi kuin luotonannossa. Takaustappioiden uhkaa pienentävät muut rahoitusjärjestelyyn liittyvät vakuudet. Pankki saattaa antaa takauksia myös yksittäisiin projekteihin tai toimituksiin. Näistä on käytetty takuuvastuiden nimeä. Vekselivastuut syntyvät siitä, että pankki on diskontatuissa vekseleissä siirtäjänä. Saamiset pankki voi myydä siten, että luottoriski siirtyy kokonaisuudessaan ostajalle. Pankille voi kuitenkin jäädä osittainen vastuu myydyistä saamisista taseen ulkopuolisena sitoumuksena. Myös muut maksusitoumukset (esim. remburssit), joita ei ilmoiteta taseessa, ovat taseen ulkopuolisia sitoumuksia.

Luottolupaukset ja muut vastaavat sitoumukset ovat yleistyneet ja kehittyneet samalla kun yritysrahoituksessa on ruvettu käyttämään yritysten liikkeeseen laskemia eri pituisia rahoitusvaateita. Pankit ovat joko sitoutuneet merkitsemään yritysten liikkeeseen laskemia papereita tai antaneet vakuuksia yritystodistusohjelmille. Kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla suuntauksena on ollut antaa yritystodistusohjelman liikkeeseen laskijan puolesta vain osittain sitovia takauksia, joiden paino vakavaraisuuslaskelmassa on pienempi kuin sitovien merkintäkausten.

Osa luottolupauksista on pankin kannalta täysin sitovia ja ne vaikuttavat pankin vakavaraisuuteen ja likviditeettiin. Likviditeettiriski aiheutuu siitä, että pankin rahoituslähteet eivät riitä, jos kaikki luvatut luotot halutaan nostaa samanai- kaisesti. Huomattava osa pankkien myöntämistä luottorajoista ja sekkitililimiiteistä on kuitenkin ilman ehtoja peruutettavissa. Näiden myöntäminen on pankin kannalta edullista, koska niiden riskipaino vakavaraisuuslaskelmassa on nolla tai erittäin pieni. Rahoitus- ja likviditeettiriskien kannalta myös peruutettavissa olevilla sitoumuksilla on merkitystä ja ne tulee sisällyttää pankin riskienvalvon- taan.

Valuutta-, korko- ja osakemarkkinasopimuksia pankit ja niiden asiakkaat käyttävät kyseisillä markkinoilla suojaus- ja kaupankäyntitarkoituksiin. Sopimukset ovat joko vakioituja ja jälkimarkkinakelpoisia tai asiakkaan tarpeiden mukaan räätälöityjä sopimuksia. Sopimukseen liittyvä luottotappioriski on murto-osa sopimusten nimellisarvosta. Lisäksi luottotappioita realisoituu vähän mm. siksi, että markkinoilla toimivat sopimusosapuolet ovat olleet luotettavia rahoituslai- toksia ja yrityksiä. Yritysten ja pankkien maksukykyisyyden heikentyminen saattaa kuitenkin lisätä sopimusten laiminlyönnistä aiheutuvia tappioita. Pankin kannalta merkittävä riski on avointen valuutta- ja korkopositioden markkinariski. Taseen ulkopuolelle kirjattavat raha- ja valuuttamarkkinasopimukset sitovat selvästi vähemmän pankin omaa pääomaa kuin vastaavien luottojen myöntäminen taseen kautta. Tästä syystä pankit ovat aktiivisesti tehneet mm. korko- ja valuuttaswappe- ja.

Hallinnointi- ja järjestelyvastuut liittyvät liiketoimintaan, jonka volyymin kehityksestä ei ole käytettävissä kattavia tietoja. Emissiopalvelut, välityspalvelut, sijoituspalvelut ja yritysten omistusjärjestelyihin liittyvät palvelut ovat lähes kaut- taaltaan sellaisia toimintoja, joissa pankki ei sitoudu kantamaan pankin vakavarai- suuslaskelmassa huomioon otettavia riskejä. Hallinnointiriskejä lisäävät mm. arvopaperistuminen ja vakuutuspalveluiden myynti pankeissa. Varsin potentiaali- nen likviditeetti- ja järjestelmärisiki liittyy pankkien välisten maksujen selvitysjär- jestelmiin.

3 Valuuttapankkien taseen ulkopuolisen toiminnan kehitys

Tässä yhteydessä esitettävä numeroaineisto on saatu Suomen Pankin valuuttapankkeille kohdistamasta taseen ulkopuolisten erien kyselystä, joka aloitettiin 31.12.1989. Aineisto sisältää suomalaisten emopankkien ja niiden ulkomaisten sivukonttorien taseen ulkopuoliset erät. Aineisto käsittää sekä kotimaisten että ulkomaisten asiakkaiden kanssa tehdyt sopimukset. Myös ulkomaisten pankkien Suomessa toimivat tytäryritykset ja sivukonttorit sisältyvät aineistoon. Kaikissa luvuissa ovat mukana pankin asiakkaiden kanssa tehtyjen sopimusten lisäksi myös pankkien väliset taseen ulkopuoliset sopimukset (taulukko 2).

Taulukko 2. Pankkien taseen ulkopuoliset erät, milj. mk

Ajankohta	Takaukset ja vastaavat erät	Luottolupaukset ja vastaavat erät	Swap-sopimukset	Valuuttasopimukset	Korkosopimukset	Osakemarkkinasopimukset
31.12.1989	125120	104379	88850	311583	362847	328
30.06.1990	119014	105715	109834	365059	544587	35
31.12.1990	121276	121276	128537	408536	448610	7141
30.06.1991	118505	119794	188303	653918	557413	157
31.12.1991	112101	107101	229492	623088	407442	287
30.06.1992	102653	85176	237396	542996	535048	107

Nimellisarvoltaan suomalaisten pankkien taseen ulkopuoliset sopimukset, sitoumukset ja palvelut lisääntyivät vuodesta 1989 kesäkuun 1992 loppuun saakka selvästi taseiden kasvua nopeammin. Vuoden 1989 lopussa valuuttapankkien taseen ulkopuoliset erät olivat 2,04 kertaa niin suuret kuin taseiden loppusumma. Kuluvaan vuodeseen kesäkuun lopussa vastaava suhdeluku oli 2,88. Tämän toiminnan suhteellinen merkitys on siis kiistatta lisääntynyt vuosina 1989–1992 (liitteet 1 ja 5). Taseen ulkopuolisessa toiminnassa tapahtui myös varsin voimakkaita rakenteellisia muutoksia. Perinteisen takaus- ja sitoumustoiminnan suhteellinen osuus vähentyi ja raha- ja valuuttamarkkinoilla tehtävien termiini- ja johdannaisopimusten osuus lisääntyi (liitteet 5 ja 6).

Kuluvaan vuodeseen aikana taseen ulkopuolisen toiminnan volyyymi on alkanut pienentyä swap-toimintaa lukuun ottamatta. Kesäkuun lopussa taseen ulkopuoliset erät olivat 8,2 % pienemmät kuin edellisen vuoden vastaavana aikana. Muutos ei ole yllättävä, kun otetaan huomioon, että rahoituspalveluiden kysyntä on taloudellisen taantuman aikana supistunut ja myös pankit ovat pyrkinet lyhentämään taseitaan (liite 1).

Takausten ja niihin rinnastettavien sitoumusten määrä oli kesäkuun lopussa 1992 yhteensä 102 653 miljoonaa markkaa. Näistä 85,6 % oli tyyppillisiä pankin asiakkaan ja pankin konserniin kuuluvien yhtiöiden puolesta annettuja takauksia.

Tiettyihin projekteihin tai toimituksiin annettuja takuita oli ainoastaan 4,5 % kokonaisuudesta samoin kuin vekselivastuita (kuviot 1).

Valuuttapankkien antamien takausten määrä on vähentynyt vuosina 1990–1992. Takaustoiminta kehittyi samansuuntaisesti pankkien luotonannon ja muiden rahoitusjärjestelyjen kanssa. Luotonannon kasvuvauhdin hidastuminen on vähentänyt myös takaustoimintaa. Eräät pankit joutuivat myös vakavaraisuutensa turvatakseen pienentämään riskikeskittymiään. Tästä syystä myös takausten määrä supistui tuntuvasti (liitteet 1, 2 ja 5).

Luottolupauksia ja niihin rinnastettavia luototussopimuksia oli yhteensä 85 176 miljoonaa markkaa. Valtaosa sitoumuksista (55,5 %) oli peruutettavissa olevia luottolimiittejä, sekkitililimiittejä ja yritystodistusohjelmista tehtyjä puitesopimuksia, jotka eivät sisältäneet merkintäsitoumusta (kuviot 2). Myös pankkien luottolupaukset ja emissiotakaukset sekä erilaiset peruutettavissa olevat luottolimitit supistuivat luottojen kysynnän vähentyessä. Pankkien asiakkaat eivät ole halukkaita pitämään käyttämättömiä limiittejä, jotka aiheuttavat kustannuksia. Pankit ovat tarkoituksellisesti vähentäneet myös sitovien luottolupaustensa ja merkintäsitoumustensa määriä varmistaakseen vakavaraisuutensa (liitteet 1, 2 ja 5).

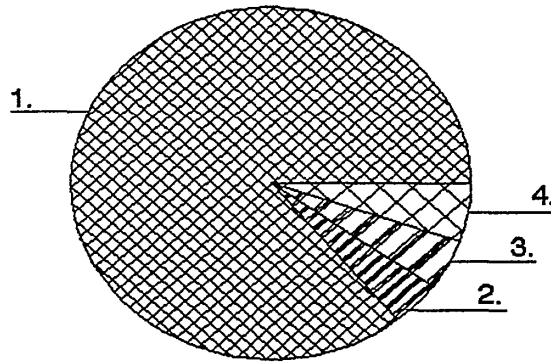
Raha- ja valuuttamarkkinasopimusten kannan nimellisarvo oli yhteensä 1 315 441 miljoonaa markkaa. Näihin sopimuksiin on tässä luettu termiinit, optiot, futuurit ja swapit. Valuuttakurssien muutoksiin sidottujen sopimusten osuus kokonaisuudesta oli 41,3 % ja korkojen muutoksiin sidottujen sopimusten osuus 40,7 % (kuviot 3). Yksittäisistä taseen ulkopuolisista tuotteista swap-sopimukset ovat lisääntyneet kaikista runsaimmin ja niiden osuus oli 18,0 % kaikista raha- ja valuuttamarkkinasopimuksista (kuviot 3). Swap-sopimusten suosio ei ole ollut tyypillistä ainoastaan suomalaisille pankeille, vaan se on ollut hallitseva piirre kansainvälisillä raha- ja valuuttamarkkinoilla.

Kansallisten rahamarkkinoiden integroituminen yhdeksi markkinaksi, jolla pankit toimivat yhteisin pelisäännöin, vähentää aivan ilmeisesti niitä suhteellisia etuja, joita swap-sopimuksilla on voitu hyödyntää. Jos näin tapahtuu, on todennäköistä, että swappien käyttö ei tulevaisuudessa lisääny yhtä huimaa vauhtia kuin tähän mennessä.

Kun luotonannon kasvu tyrehtyi, suomalaiset pankit ovat ilmeisesti pyrkineet lisäämään aktiivisuuttaan valuuttamarkkinoilla, mikä näkyy termiini- ja futuurisopimusten kasvuna (liitteet 1, 3 ja 6). Sopimuksia alettiin tehdä nimenomaan kaupankäynti- ja sijoitustarkoituksessa eikä pelkästään suojaustarkoituksessa. Valtaosa sopimuksista on edelleen perinteisiä termiinisopimuksia. Yritykset ovat voineet käyttää riskeiltä suojautumiseen vakioituja, optiopörsseissä välitettäviä optioita tai OTC-optioita. Yksityishenkilöille pankit ovat voineet myydä ainoastaan vakioituja optioita. Esimerkiksi valuuttaoptiot eivät kuitenkaan ole syrjäyttäneet suojausvälineenä termiinisopimuksia. Tämä johtuu mm. siitä, että termiineitä pidetään helpommin hallittavina instrumentteina kuin optioita.

Kuvio 1.

Takaukset ja muut vakuudet

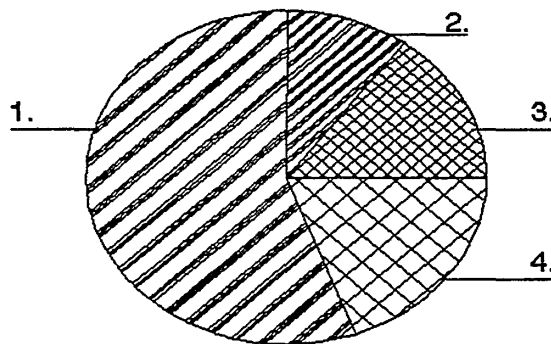

- 1 Takaukset 85.6 %
- 2 Takuuvastuut 4.5 %
- 3 Vekselivastuut 4.5 %
- 4 Muut 5.4 %

Takaukset ja muut vakuudet
yhteensä 102 653 milj. markkaa

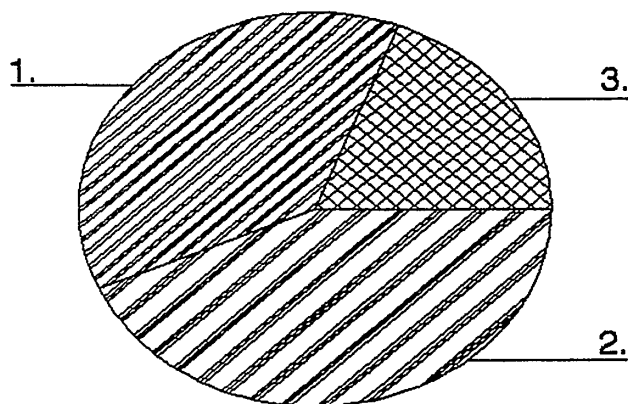
Kuvio 2.

Luottolupaukset ja vastaavat sitoumukset

- 1 Luotto- ja sekkitililimiitit 55.5 %
- 2 Merkintäsitoumukset 10.4 %
- 3 Sitovat luottolupaukset 14.9 %
- 4 Muut 19.2 %

Luottolupaukset ja vastaavat sitoumukset
yhteensä 85 176 milj. markkaa

1 Valuuttasopimukset 41.3 %

- valuuttatermiinit
- valuuttaoptiot
- valuuttafutuurit

2 Korkosopimukset 40.7 %

- korkotermiinit
- korko-optiot
- korkofutuurit

3 Swapit 18.0 %

- valuutanvaihtosopimukset
- koronvaihtosopimukset
- valuutan- ja koronvaihtosopimukset

Raha- ja valuuttamarkkinasopimukset
yhteensä 1 315 441 milj. markkaa

Valuuttatermiinien, futuurien ja optioiden kysyntään vaikuttavat selvästi valuuttakurssien suuntaa ja volatiliiteettia koskevat odotukset. Nämä odotukset selittävät osittain sen, että sopimusten määrässä on ollut vuosien sisällä varsin suuria vaihte-
luita (liitteet 3 ja 4).

Korkotermiinit, -futuurit ja -optiot ovat lisääntyneet pitkällä aikavälillä. Korkoinstrumentteina käytetään termiinien ohella entistä enemmän korkofutuureita ja korko-optioita. Avoinna oleva sopimuskanta vaihtelee kuitenkin huomattavasti pankkien kaupankäyntiaktiivisuuden mukaan (liitteet 4 ja 6).

Suomen markkinoille on kehitetty myös osakkeisiin ja osakeindeksiin perustuvia termiineitä, futuureita ja optioita. Pankeilla olevat sopimuskannat ovat erittäin pieniä, kun niitä verrataan valuutta- ja korkosopimukseen (liite 4). Osakkeisiin perustuvien johdannaismarkkinoiden kasvu on kiinteässä yhteydessä arvopaperimarkkinoiden kehitykseen. Voidaan arvioida, että arvopaperipörssin vaihdon tulisi oleellisesti lisääntyä, jotta osakkeisiin perustuvien instrumenttien käyttö vilkastuisi.

4 Riskien ja tulosvaikutusten arviointia

Taseen ulkopuolisen toiminnan kasvun syinä mainittiin edempänä rahoitustoiminnan kustannuksia lisäävät säännökset. Mm. vakavaraisuussäännösten takia taseen ulkopuolisen toiminnan osuuden lisääminen olisi pankin kannalta edullista, koska tämän toiminnan lisäämiseen ei tarvittaisi omaa pääomaa yhtä paljon kuin taseen kasvattamiseen. Taseen ulkopuolisen toiminnan tulisi tällöin olla oikein hinnoiteltua ja niin kannattavaa, että se parantaa oman pääoman tuotto prosenttia.

Moral hazard -periaatteen mukainen toiminta puolestaan tarkoittaisi, että pankki ottaisi taseen ulkopuolisessa toiminnassa rahoitus- ja likviditeettiriskejä sekä markkinariskejä saadakseen mahdollisimman paljon riskituottoja. Pankille muodostuu tällöin piileviä riskejä, joita se ei ole varautunut kestävään.

Taseen ulkopuolisen toiminnan riskejä ovat rahoitus- ja likviditeettirisiki, markkinarisiki (korkorisiki, valuuttarisiki, osakekurssirisiki), luottorisiki ja järjestelmäriski. Kokonaisriskin kehittymistä voidaan arvioida vain pääpiirteissään. Taseen ulkopuolisen toiminnan volyymi on lisääntynyt kahden vuoden aikana 14 prosenttia. Vakavaraisuuslaskelmiin (31.8.1990–30.4.1992) sisältyvät riskipainotetut taseen ulkopuoliset sitoumukset ovat pienentyneet 24 prosenttia (taulukko 3). Voidaan todeta, että pankin kannalta on mahdollista lisätä taseen ulkopuolista toimintaa kasvattamatta omaa pääomaa. Tämä on mahdollista siten, että lisätään raha- ja valuuttamarkkinasopimuksia, joiden luottotappioriskin lasketaan olevan varsin pienen. Suuremman luottotappioriskin omaavia palveluja (esim. pankkitakaukset) voidaan vastaavasti supistaa.

Pankkien omien pääomien suhde taseen ulkopuolisten erien nimellisarvoon on pienentynyt vuosina 1989–1992. Tämä viittaa siihen, että taseen ulkopuolisen toiminnan aiheuttamat kokonaisriskit ovat lisääntyneet. Omien pääomien suhde taseen ulkopuolisten erien luottovasta-arvoon on puolestaan suurentunut tarkastelu-aikana. Tämä kertoo siitä, että toiminnan luottorisiki (vastapuolirisiki) ovat pienentyneet. Pankkien kokonaisriskiä arvioitaessa on muistettava, että taseen ulkopuolisen toiminnan riskit ovat huomattavassa määrin muita kuin luottorisikiä (taulukko 3).

Taulukko 3. Taseen ulkopuolisen toiminnan määrä

	Taseen ulkopuolisten erien nimellisarvo, mmk	Omat pääomat, % erien nimellisarvosta, %	Taseen ulkopuolisten erien luottovasta-arvo, mmk	Omat pääomat, % erien luottovasta-arvosta, %
VI/1990	1244244	3.05	121247 (1)	31.27
XII/1990	1227655	3.58	108660	40.40
XII/1991	1352887	2.70	96525	41.40
VI/1992	1419054	2.71	92420 (2)	44.11

1) 31.8.1990

2) 30.4.1992

Taseen ulkopuolisen toiminnan kasvu ei ole tuonut ratkaisua suomalaisten pankkien akuutteihin vakavaraisuusongelmiin. Yhtenä syynä tähän on se, että valtaosa takavuosien huimasta luotonannon kasvusta kanavoitui pankkien taseiden kautta ja luottoriskit jäivät pankkien kannettaviksi. Arvopaperistuminen ei ole edennyt niin tuntuvasti, että pankkien taseet olisivat voineet sen vaikutuksesta pienentyä.

Taseen ulkopuolisen toiminnan tulevaisuus riippuu paljon siitä, miten tuottavaa tämä toiminta on. Suomalaisten pankkien tuloslaskelmat eivät ole niin yksityiskohtaisia, että niistä voitaisiin nähdä eriteltyinä taseen ulkopuolisesta toiminnasta saatavat tuotot. Esimerkiksi korko-swappien ja muiden korkoinstrumenttien tuottoja sisältyy korkotuottoihin, joita ei eritellä tuloslaskelmassa. Taseen ulkopuolisesta toiminnasta kertyvät toimitusmaksut, palkkiot ja provisiot sisältyvät tuloslaskelman kohtaan "muut tuotot". Näiden kehitystä tarkastelemalla saadaan karkea kuva taseen ulkopuolisen toiminnan tulosvaikutuksista. Seuraava tarkastelu ei sisällä satunnaisia tuottoja.

Taulukko 4. Pankkien tuottojen rakenne vuosina 1987–1991¹

	1987	1988	1989	1990	1991
	%	%	%	%	%
Korkokate	44,6	42,5	46,1	53,1	50,2
Tuotot valuutanvaihdosta	4,3	3,4	3,3	5,0	3,4
Toimitusmaksut ja palkkiot	14,2	14,5	17,6	15,0	17,4
Takaus- yms. provisiot	8,3	5,1	5,0	4,4	5,0
Osingot ja osuuksien korot	2,8	3,4	3,9	2,8	5,1
Kiinteistötuotot	6,7	4,9	5,8	6,1	7,3
Muut tuotot	19,2	26,1	18,3	13,6	11,6
YHTEENSÄ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Suomen virallinen tilasto, pankit, 1987–1991.

Suomessa toimivien liikepankkien korkokate (ml. taseen ulkopuolisista sopimuksesta saadut korkotuotot) oli 50,2 % kokonaistuotoista (1991). Toimitusmaksut ja palkkiot (ml. taseen ulkopuolinen toiminta) olivat 17,4 % kokonaistuotoista. Takaus- ja muiden provisioiden osuus oli 5,0 % . Toimitusmaksujen ja palkkioiden suhteellinen osuus kasvoi selvästi vuonna 1989. Sen sijaan takaus- ja muiden provisioiden suhteellinen osuus ei ole suurentunut. Muihin tuottoihin sisältyy myös pankin sijoitus- ja käyttöomaisuusosakkeiden myynneistä saatuja tuottoja, joiden osuus oli suurimmillaan vuosina 1987–1988 (taulukko 3). Muiden tuottojen osuus pankkien tuotoista oli koko tarkastelujakson ajan varsin korkea.

Eräissä kansainvälisissä pankeissa taseen ulkopuolisista operaatioista saatavien tuottojen suhteellinen osuus on kuitenkin vielä suurempi kuin suomalaisissa pankeissa. Tästä voidaan päätellä, että yksittäisillä pankeilla on periaatteessa mahdollisuuksia lisätä taseen ulkopuolisesta toiminnasta saatavien tuottojen

osuutta ja säästää siten niukkaa omaa pääomaa. Tällaisen strategian toteuttaminen vaatii pankeilta kehittämistyötä, jonka tulokset näkyvät vasta muutamien vuosien kuluttua.

5 Yhteenveto

Pankkien taseen ulkopuolisen toiminnan volyymi ja sen suhteellinen osuus pankkien toiminnasta on lisääntynyt selvästi rahoitusmarkkinoiden muutosten myötä. Pankkien kannalta on positiivista, että taseen ulkopuolisella toiminnalla voidaan ratkaista monia rahoitukseen välitykseen, riskien hajauttamiseen ja riskeiltä suojautumiseen liittyviä ongelmia sekä tehostaa pankin oman pääoman käyttöä. Suomalaiset pankit ovatkin viime vuosina lisänneet runsaasti uusien raha- ja valuuttamarkkinainstrumenttien käyttöä, mutta rajoittaneet samalla enemmän omaa pääomaa sitovien taseen ulkopuolisten toimintojen määrää.

Taseen ulkopuolisen toiminnan yhtenä motiivina on se, että pankit pyrkivät välttämään tietyistä pankkitoiminnan säännöksistä aiheutuvat kustannukset tai toiminnan rajoitteet. Toisaalta toiminnan taustalla voi olla myös moral hazard -tyyppinen käyttäytyminen, jolloin pankki on kiinnostunut tuloksesta riskeistä välittämättä. Edellä mainituista syistä taseen ulkopuolisiin operaatioihin on syytä kiinnittää huomiota myös pankkijärjestelmän vakauden näkökulmasta. Taseen ulkopuolinen toiminta on tuonut mukanaan riskejä, joita kaikkia ei ole riittävän hyvin selvitetty. Erityisesti rahoitus- ja likviditeettiriskit, erilaiset markkinariskit ja järjestelmäriskit ovat merkittäviä. Yhden pankin taseen ulkopuolisten operaatioiden epäonnistuminen saattaa vaikuttaa laajemmin muuhun pankkisektoriin, koska toiminnassa on usein kyse mittavasta sopimusverkostosta ja huomattavista markkamääristä.

Liite 1.

Taseen ulkopuolisten erien kehitys 31.12.1990—30.6.1992

	XII/90		VI/91		XII/91		VI/92	
	Milj. mk	12 kk muutos, %	Milj. mk	12 kk muutos, %	Milj. mk	12 kk muutos, %	Milj. mk	12 kk muutos, %
Takaukset ja vastaavat	121276	-3.1	118505	-0.4	112101	-7.6	102653	-13.4
Luottolupaukset ja vastaavat	113565	8.8	119974	13.5	107101	-5.7	85176	-29.0
Swap-sopimukset	128537	44.7	188303	71.4	229492	78.5	237396	26.1
Valuuttasopimukset	408536	31.1	653918	79.1	623088	52.5	542996	-17.0
Korkosopimukset	448610	23.6	557413	2.4	407442	-9.2	535048	-4.0
Osake- ja osakeindeksisopimukset	7141	2075.5	157	348.6	287	-96.0	107	-31.8
Kaikki erät yhteensä	1227665	23.6	1638270	31.7	1479512	20.5	1503377	-8.2
Taseet	520972	6.8	557797	7.8	537020	3.1	521311	-6.5

Liite 2.

Takaukset ja sitoumukset

Takaukset ja vastavat erät, milj. markkaa						
	31.12.1989	30.6.1990	31.12.1990	30.6.1991	31.12.1991	30.6.1992
Takaukset	107374	102500	104610	103832	96396	87823
Takuuvastuut	5253	5710	5411	5354	4795	4668
Vekselivastuut	4821	3992	4898	4582	5013	4670
Muut	7672	6813	6356	4737	5897	5492
Yhteensä	125120	119014	121276	118505	112101	102653

Luottolupaukset ja vastaavat sitoumukset, milj. markkaa						
	31.12.1989	30.6.1990	31.12.1990	30.6.1991	31.12.1991	30.6.1992
Sitovat luottolupaukset	15697	11754	104610	16264	15082	12665
Merkintäsitoumukset	12646	22891	5411	8037	8222	8830
Luotto- ja sekkitililimiitti ¹	62687	57662	4898	79948	68709	47301
Muut ²	13348	13407	6356	15726	15088	16380
Yhteensä	104379	105715	121276	119974	107101	85176

¹ Peruutettavissa olevia.

² Osittain peruutettavissa olevia.

Liite 3.

Swapit ja valuuttasopimukset

Valuutan- ja koronvaihtosopimukset, milj. markkaa						
	31.12.1989	30.6.1990	31.12.1990	30.6.1991	31.12.1991	30.6.1992
Valuuttaswapit	3282	2716	292	537	751	1817
Korkoswapit	48376	70186	81294	124478	157393	171506
Valuutta- ja korkoswapit	37192	36932	46951	63288	71348	64073
Yhteensä	88850	109834	128537	188303	229492	237396

Valuuttasopimukset, milj. markkaa						
	31.12.1989	30.6.1990	31.12.1990	30.6.1991	31.12.1991	30.6.1992
Ostosopimukset						
- Valuuttatermiinit	154823	178820	203241	335575	311562	265061
- Valuuttafutuurit	41	144	0	0	1185	2831
Myyntisopimukset						
- Valuuttatermiinit	153093	178355	196239	306346	304899	264190
- Valuuttafutuurit	57	14	0	0	413	5190
Asetetut call-optiot	1926	3650	4331	7106	2375	2958
Asetetit put-optiot	1643	4077	4724	4891	2653	2767
Yhteensä	311583	365059	408536	653918	623088	542996

Liite 4.

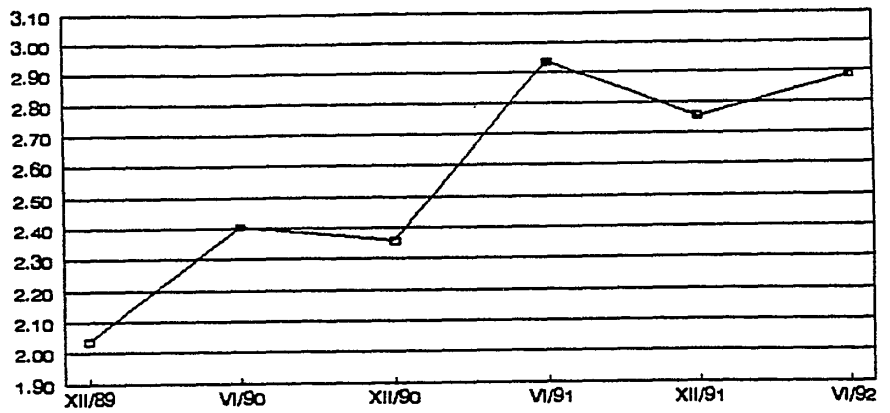
Korkosopimukset ja osakemarkkinasopimukset

Korkosopimukset, milj. markkaa						
	31.12.1989	30.6.1990	31.12.1990	30.6.1991	31.12.1991	30.6.1992
Ostosopimukset						
- Korkotermiinit	159842	253889	205805	256858	177576	225893
- Korkofutuurit	19577	25609	23096	31403	30352	26324
Myyntisopimukset						
- Korkotermiinit	165869	235797	193840	230422	171178	220238
- Korkofutuurit	16709	23999	22001	33297	19092	50371
Asetetut call-optiot	208	1855	1740	3976	4159	6171
Asetetut put-optiot	642	3437	2128	1458	5084	6051
Korkosopimukset yhteensä	362847	544587	448610	557413	407442	535048

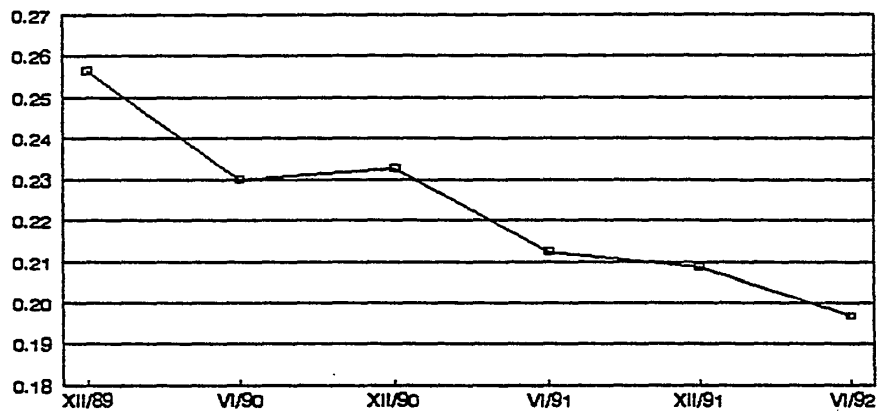
Osake- ja osakeindeksisopimukset, milj. markkaa						
	31.12.1989	30.6.1990	31.12.1990	30.6.1991	31.12.1991	30.6.1992
Ostosopimukset						
- Osake- ja osakeindeksifutuurit	76	1	1715	36	106	40
Myyntisopimukset						
- Osake- ja osakeindeksifutuurit	63	4	5388	22	56	22
Asetetut call-optiot	86	12	11	96	80	25
Asetetut put-optiot	103	18	27	3	45	20
Osake- ja osakeindeksisopimukset yhteensä	328	35	7141	157	287	107

Liite 5.

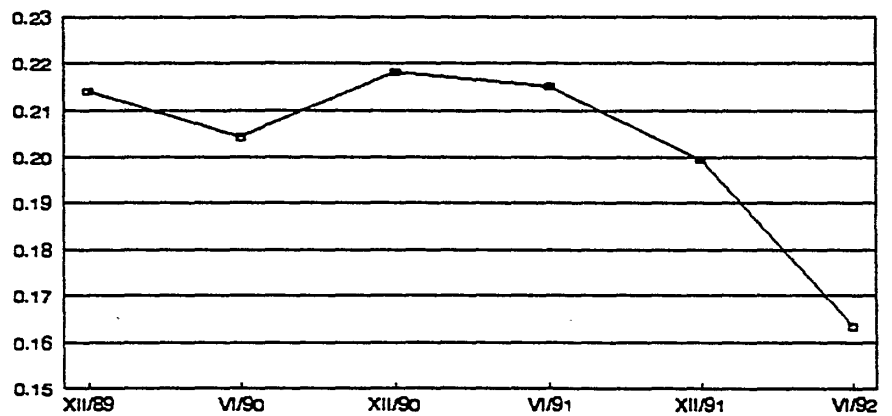
Kaikki taseen ulkopuoliset erät suhteessa taseen loppusummaan

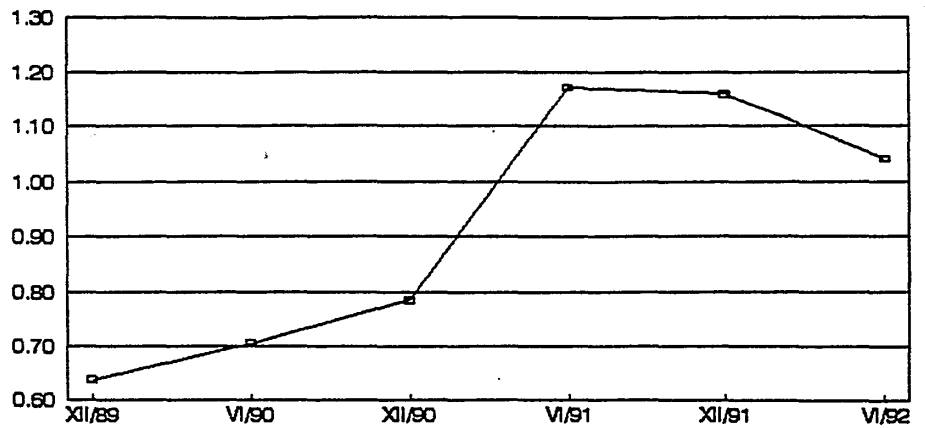
Takaukset suhteessa taseen loppusummaan

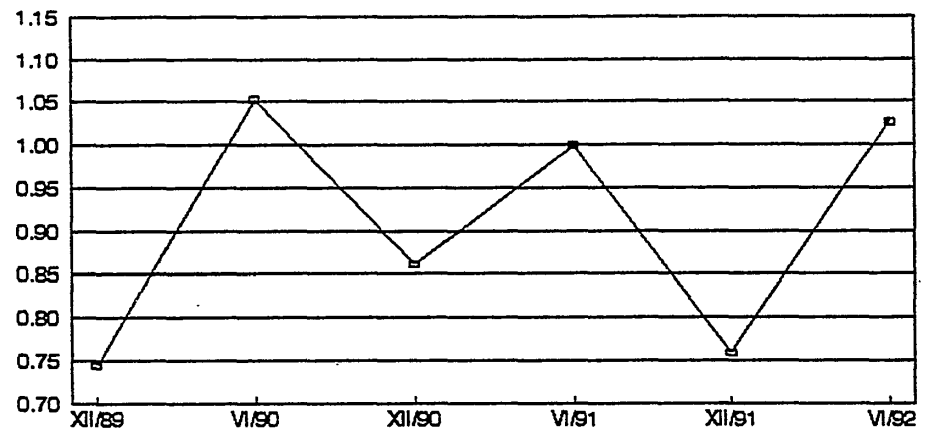
Luottolupaukset ja vastaavat sitoumukset suhteessa taseen loppusummaan

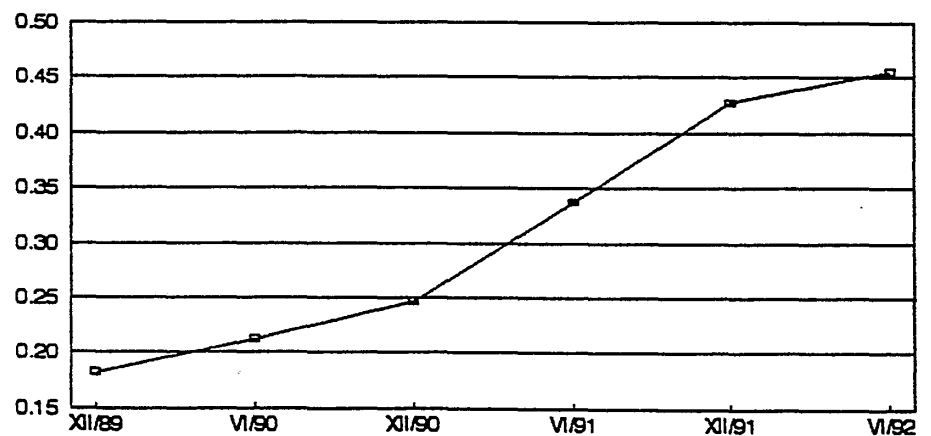
Valuuttasopimukset suhteessa taseen loppusummaan

Korkosopimukset suhteessa taseen loppusummaan

Swap-sopimukset suhteessa taseen loppusummaan

SUOMEN PANKIN KESKUSTELUALOITTEITA

ISSN 0785-3572

- 1/92 Jaakko Autio **Valuuttakurssit Suomessa 1864–1991**. Katsaus ja tilastosarjat. 1992. 36 + 245 s. ISBN 951-686-309-4. (TU)
- 2/92 Juha Tarkka – Johnny Åkerholm **Fiscal Federalism and European Monetary Integration**. 1992. 29 s. ISBN 951-686-310-8. (KP)
- 3/92 Päivikki Lehto-Sinisalo **The History of Exchange Control in Finland**. 1992. 92 s. ISBN 951-686-311-6. (TO)
- 4/92 Erkki Koskela – Matti Virén **Inflation, Capital Markets and Household Saving in Nordic Countries**. 1992. 21 s. ISBN 951-686-312-4. (TU)
- 5/92 Arto Kovanen **International Capital Flows in Finland 1975–1990: The Role of Expectations**. 1992. 18 s. ISBN 951-686-313-2. (KT)
- 6/92 Ilmo Pyyhtiä **Investointien kohdentuminen Suomessa**. 1992. 54 s. ISBN 951-686-314-0. (KT)
- 7/92 Margus Hanson **Eesti Pank ja Viron rahajärjestelmä 1920- ja 1930-luvulla**. 1992. 58 s. ISBN 951-686-315-9. (TU)
- 8/92 Markku Malkamäki **Estimating Conditional Betas and the Price of Risk for a Thin Stock Market**. 1992. 36 s. ISBN 951-686-317-5. (TU)
- 9/92 Markku Malkamäki **Conditional Betas and the Price of Risk in a Thin Asset Market: A Sensitivity Analysis**. 1992. 39 s. ISBN 951-686-318-3. (TU)
- 10/92 Christian Starck **Keskuspankkien riippumattomuus – kansainvälinen vertailu**. 1992. 43 s. ISBN 951-686-319-1. (KP)
- 11/92 Juha Tarkka **Tax on Interest and the Pricing of Personal Demand Deposits**. 1992. 21 s. ISBN 951-686-320-5. (TU)
- 12/92 Terhi Kivilahti – Jyri Svanborg – Merja Tekoniemi **Itä-Euroopan maiden valuuttojen vaihdettavuudesta**. 1992. 45 s. ISBN 951-686-322-1. (IT)
- 13/92 Heikki Koskenkylä **Norjan pankkikriisi ja vertailua Suomen pankkeihin**. 1992. 37 s. ISBN 951-686-323-X. (TU)
- 14/92 Tom Kokkola **An International Bibliography of Payment Instruments and Systems Literature for the Years 1985–1991**. 1992. 94 s. ISBN 951-686-325-6. (RM)
- 15/92 Paavo Peisa – Kari Takala **Selviämmekö lamasta ehjin nahoin? Bruttokansantuotteen rakennemallien estimointituloksia**. 1992. 32 s. ISBN 951-686-326-4. (KT)
- 16/92 Markku Malkamäki **Cointegration and Causality of Stock Markets in Two Small Open Economies and Their Major Trading Partner Nations** 1992. 37 s. ISBN 951-686-328-0. (TU)
- 17/92 T.R.G. Bingham **The Ecu and Reserve Management**. 1992. 22 s. ISBN 951-686-329-9. (KP)

- 18/92 Kari Takala **Työttömyyden ennustaminen lyhyellä aikavälillä.** 1992. 40 s. ISBN 951-686-330-2. (KT)
- 19/92 Anne Turkkila **Suomalaisten pankkien kansainvälistyminen.** 1992. 47 s. ISBN 951-686-331-0. (TU)
- 20/92 Bent Christiansen — Már Gudmundsson — Olli-Pekka Lehmussaari — Christina Lindenius — Sigurd Simonsen — Christian Starck — Johnny Åkerholm **De nordiska centralbankerna i det framtida Europa.** 1992. 18 s. ISBN 951-686-332-9. (KP)
- 21/92 Paavo Peisa — Heikki Soltila **Pankkikriisi yritysaineiston valossa.** 1992. 18 s. ISBN 951-686-334-5. (RM)
- 22/92 Timo Tyrväinen **Wage Setting, Taxes and Demand for Labour: Multivariate Analysis of the Cointegrating Relations.** 1992. 37 s. ISBN 951-686-335-3. (TU)
- 23/92 Timo Tyrväinen **Tax Incidence in Union Models.** 1992. 37 s. ISBN 951-686-336-1. (TU)
- 24/92 Bent Christiansen — Már Gudmundsson — Olli-Pekka Lehmussaari — Christina Lindenius — Sigurd Simonsen — Christian Starck — Johnny Åkerholm **Pohjoismaiden keskuspankit tulevassa Euroopassa.** 1992. 24 s. ISBN 951-686-337-X. (KP)
- 25/92 Christian Starck — Matti Virén **Bankruptcies and Aggregate Economic Fluctuations.** 1992. 20 s. ISBN 951-686-338-8. (TU)
- 26/92 Amos Golan — Moshe Kim **Maximum Entropy and the Existence of Consistent Aggregates: An Application to U.S. Banking.** 1992. 22 s. ISBN 951-686-339-6. (TU)
- 27/92 Antti Suvanto **Pricing Decisions and the Position Constraint in Foreign Exchange Dealing.** 1992. 40 s. ISBN 951-686-340-X. (KP)
- 28/92 Heikki Soltila — Vesa Vihriälä **Pankkien vakavaraisuus ja luotontarjonta.** 1992. 17 s. ISBN 951-686-341-8. (RM)
- 29/92 Jukka Vesala **Incomplete Exchange Rate Pass-Through and Hysteresis in Trade. A Survey of Recent Theories and an Empirical Study of Export Pricing of Finnish Paper Manufactures.** 1992. 76 s. ISBN 951-686-342-6. (TU)
- 30/92 Jaakko Autio **Lama ja raha. Suomen luopuminen kultakannasta vuonna 1931.** 1992. 61 s. ISBN 951-686-343-4. (TU)
- 31/92 Markku Malkamäki **Conditional Risk and Predictability of Finnish Stock Returns.** 1992. 27 s. ISBN 951-686-344-2. (TU)
- 32/92 Anu Mürsepp **Viron maksujärjestelmä ja sen kehittämistarpeet.** 1992. 24 s. ISBN 951-686-345-0. (TU)
- 33/92 Timo Tähtinen **Uudistumassa oleva pääomatulojen verotus muuttaa huomattavasti yrityksen rahoituskustannuksia ja investointien tuottovaatimuksia.** 1992. 23 s. ISBN 951-686-347-7. (KT)
- 34/92 Jorma Hilpinen **Yrityskyselyt maksutasetilaston laadinnassa.** 1992. 30 s. ISBN 951-686-348-5. (TO)
- 35/92 Timo Tyrväinen **Wage Drift and Error Correction: Evidence from Finland.** 1992. 43 s. ISBN 951-686-349-3. (TU)

- 36/92 Seppo Honkapohja – Pentti Pikkarainen **Country Characteristics and the Choice of the Exchange Rate Regime: Are Mini-Skirts Followed by Maxis?**. 1992. 33 s. ISBN 951-686-350-7. (KP)
- 37/92 Olli-Pekka Lehmussaari – Antti Suvanto – Laura Vajanne **The Currency Band and Credibility: the Finnish Experience**. 1992. 54 s. ISBN 951-686-352-3. (KP)
- 38/92 Juha Savela **Pankkien taseen ulkopolisen toiminnan rakenne ja kehitys vuosina 1989–1992**. 1992. 24 s. ISBN 951-686-354-X. (RM)

Liite 2. Takaukset ja sitoumukset

Takaukset ja vastavat erät, milj. markkaa						
	31.12.1989	30.6.1990	31.12.1990	30.6.1991	31.12.1991	30.6.1992
Takaukset	107374	102500	104610	103832	96396	87823
Takuuvastuut	5253	5710	5411	5354	4795	4668
Vekselivastuut	4821	3992	4898	4582	5013	4670
Muut	7672	6813	6356	4737	5897	5492
Yhteensä	125120	119014	121276	118505	112101	102653

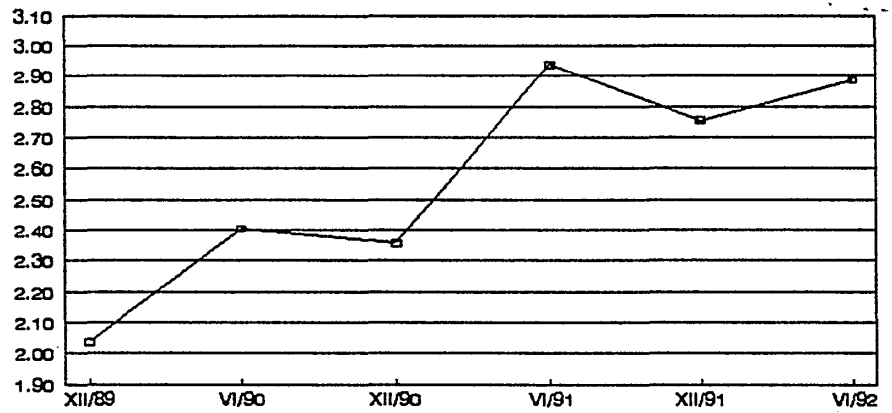
Luottolupaukset ja vastaavat sitoumukset, milj. markkaa						
	31.12.1989	30.6.1990	31.12.1990	30.6.1991	31.12.1991	30.6.1992
Sitovat luottolupaukset	15697	11754	104610	16264	15082	12665
Merkintäsitoumukset	12646	22891	5411	8037	8222	8830
Luotto- ja sekkitililimiitti ¹	62687	57662	4898	79948	68709	47301
Muut ²	13348	13407	6356	15726	15088	16380
Yhteensä	104379	105715	121276	119974	107101	85176

¹ Peruutettavissa olevia.

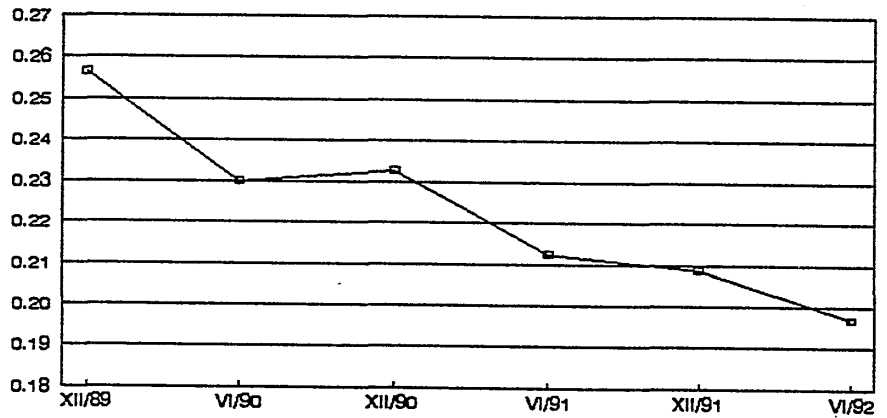
² Osittain peruutettavissa olevia.

Liite 5.

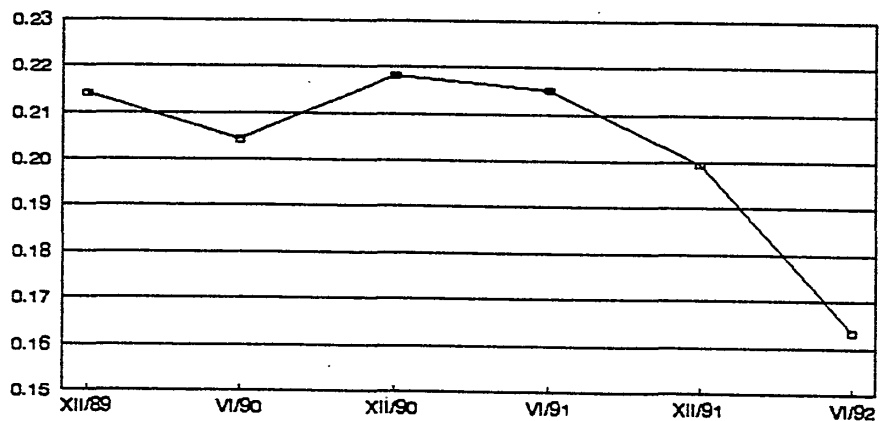
Kaikki taseen ulkopuoliset erät suhteessa taseen loppusummaan

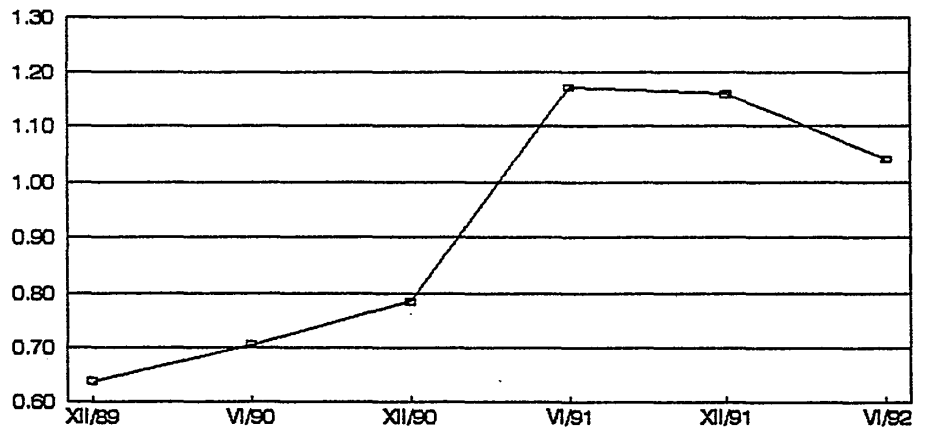
Takaukset suhteessa taseen loppusummaan

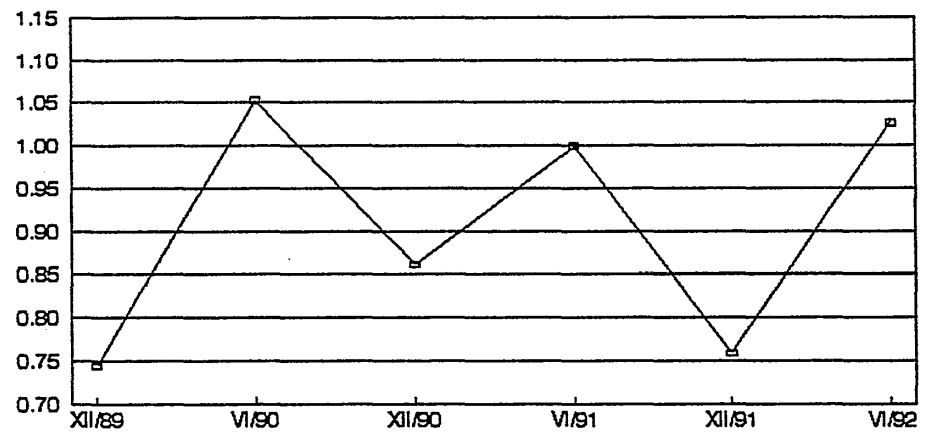
Luottolupaukset ja vastaavat sitoumukset suhteessa taseen loppusummaan

Valuuttasopimukset suhteessa taseen loppusummaan

Korkosopimukset suhteessa taseen loppusummaan

Swap-sopimukset suhteessa taseen loppusummaan

